

Om unge der har skulle bøje modalverber, men ikke har turde, ikke har kunne eller ikke har ville

Line Burholt Kristensen, Jørgen Schack
& Katrine Falcon Søby

Abstract

For Danish modal verbs, the standard suffix for supine is *-et*, but *infinitivus pro participio* with the non-standard suffix *-e* also occurs in writing. Here we explore the distribution of the two forms for six Danish modal verbs: *kunne(t)*, *ville(t)*, *skulle(t)*, *måtte(t)*, *burde(t)* and *turde(t)*. The first part of our study explores the distribution in 73 high school essays. The second part reports the results of a gap-fill task where a different group of high school students (N = 220) inserted inflected modal verbs. The third part is a corpus study of both contemporary written Danish and 19th century Danish.

Our study shows that both high school students and contemporary texts from the corpus use the non-standard *-e*, and that there are considerable differences between the six modal verbs.

Nøgleord

modalverber, infinitiv, supinum, korpuslingvistik, grammatikafvigelser

1. Indledning

Et karakteristisk træk ved danske modalverber er deres særlige bøjningsmønstre. Fx bruges samme form i infinitiv og præterium (jf. Tabel 1).

Infinitiv	kunne	skulle	måtte	burde	ville
Præsens	kan	skal	må	bør	vil
Præteritum	kunne	skulle	måtte	burde	ville
Supinum	kunnet	skullet	måttet	burdet	villet

Tabel 1 Modalverbernes bøjning if. Hansen & Heltoft (2011:775, §14.1)

I skrift kan modalverbernes bøjning dog adskille sig fra standardmønsteret i Tabel 1. I (1) er infinitivformen (*kunne*) brugt i et tilfælde hvor skriftsprogsnormen foreskriver supinumformen (*kunnet*) if. Tabel 1.

- (1) hun har kunne opdigte hele den historie

Fænomenet i (1), hvor et modalverbum bøjes med *-e* i stedet for *-et* ifm. en form af hjælpeverbet *have*, kalder vi i denne artikel for *-e for -et* eller *infinitiv for supinum*. I artiklen undersøger vi hvor hyppigt infinitiv for supinum bruges i forskellige skriftlige kilder og under hvilke omstændigheder. Udbredelsen er hidtil ikke systematisk beskrevet for skriftligt dansk, men et lignende fænomen (*infinitivus pro participio*) kendes fra vestgermanske sprog.

2. Baggrund

2.1. *Infinitivus pro participio i vestgermanske sprog*

På tysk bruges betegnelserne *infinitivus pro participio* (IPP) og *Ersatzinfinitiv* (Schmid 2005), og her er IPP i visse kontekster det normerede valg. IPP er ikke grammatisk når modalverbet følges af et nominalt komplement som *das* i (2), men ved verbale komplementer som *lesen* i (3) er det IPP der er den grammatiske form af modalverbet.

- (2) Ich habe das immer **gewollt/*wollen**
 Jeg har det altid villet/*ville
 'Det har jeg altid villet'

- (3) Peter hat das Buch lesen ***gekonnt/können**
 Peter har bogen læse *kunnet/kunne
 'Peter har kunnet læse bogen'

Foruden i tysk er IPP atteret i schweizertysk, nederlandsk, vestflamsk og afrikaans (men ikke i frisisk, plattysk og jiddish, jf. Vikner 2001:77). IPP

bruges især ved modalverber, men kan også forekomme ved andre såkaldte *restructuring verbs*, bl.a. kausativer, perceptionsverber, raising-verber og durativer (Schmid 2005).

2.2. *Infinitiv for supinum på dansk*

Mortelmans, Boye & van der Auwera (2009) nævner, uden nærmere dokumentation, at IPP ved modalverber er hyppig i skriftligt dansk i sætninger af typen *Han har kunne svømme*. Omvendt skriver Vikner (2001: 77) at IPP ikke forekommer i dansk eller i andre VO-sprog. Konstruktionen med infinitiv for supinum nævnes heller ikke i Brandts (1999) omfattende monografi om danske modalverber, hvor der er ca. 1000 forekomster af supinum i et datamateriale bestående af lovttekster (1 mio. ord) og tekster fra perioden 1987-1990 (4 mio.). Brandt nævner dog at han er usikker på om alle modalverber bøjes efter samme mønster:

“Since the form *burdet* is extremely rare and very stilted, the status of past perfects of BURDE is not absolutely certain; but in the absence of clear evidence to the contrary it seems reasonable to assume that this modal follows the main rule.”
(Brandt 1999: 175)

Selvom omtalen af infinitiv for supinum i skriftlig dansk er sparsom, kendes variation i bøjningen af modalverber fra danske dialekter og fra ældre dansk. Pedersen (2019: 326) nævner følgende fire varianter af konstruktioner med *have* som styrende verbum:

- (4a) Jeg har aldrig **kunnet glemme** det
- (4b) Jeg har aldrig **kunnet glemt** det
- (4c) Jeg har aldrig **kunne glemme** det
- (4d) Jeg har aldrig **kunne glemt** det

(4a) er den rigsdanske variant. (4b) med dobbelt participium kendes fra bl.a. Sønderjylland, Falster og Bornholm. (4d) med infinitiv af modalverbet og participium af verbalkomplementet kendes bl.a. fra Sjælland, Sønderjylland og Falster. Om (4c), varianten med dobbelt infinitiv, skriver Pedersen (2019) at kongruensen mellem de to styrede verber formentlig er dannet ved attraktion (Pedersen 2019: 326), dvs. at der er opstået alternativ kongruens ved led der står nær hinanden. Hun nævner også at (4c)

ikke entydigt kan attesteres i danske dialekter da der er lydligt sammenfald med (4a).

Pedersen (2019) viser at variation i bøjning af modalverber ikke er uhørt i dansk talesprog. En systematisk undersøgelse af formerne i skrift som vores kan belyse udbredelsen af variant (4c). Varianter af typen (4b) og (4d) er mindre udbredte i det skriftsproglige materiale vi har undersøgt (se dog 3.3.2). I vores undersøgelse fokuserer vi på modalverberne *burde*, *kunne*, *måtte*, *skulle*, *turde* og *ville*. Ifølge Hansen og Heltoft (2011: 815, § 26) er modalverber kendetegnet ved at de

- ”1. morfologisk skelner en præsensform på -0 fra en ikke-præsensform (...), men ikke bøjes i modus, i den betydning at det ikke har imperativ
2. styrer et efterfølgende infinitiv i form af en verbal infinitiv (0-form)
3. har operatorsyntaks, dvs. ingen indflydelse har på sætningens valensled, og
4. indgår i organiseringen af det semantiske felt mulighed – nødvendighed.”

De prototypiske modalverber *kunne*, *måtte*, *skulle* og *burde* opfylder alle fire kriterier, mens *ville* og *turde* kun delvist opfylder kriterierne (jf. Hansen & Heltoft 2011:815). Hansen & Heltoft nævner også at *behøve* kan regnes for et modalverbum, men at det har bevaret megen fuldverbumsmorfologi.

3. Vores undersøgelse af danske modalverbers bøjning

Formålet med vores undersøgelse er at besvare hvor hyppigt infinitiv for supinum (-e for -et) af de seks danske modalverber bruges på skrift, og at undersøge hvad der betinger brugen.

Undersøgelsen har tre dele. Første del undersøger hvordan en gruppe af danske gymnasieelever bøjer modalverber i fri tekst (afsnit 3.1). I fri tekst er der imidlertid relativt få forekomster af konstruktionen med *have* og modalverbum. Derfor undersøger vi i anden del af undersøgelsen hvordan en anden gruppe af danske gymnasieelever bøjer modalverber i en målrettet indsætningsopgave (afsnit 3.2). Tredje del af undersøgelsen (afsnit 3.3) undersøger om infinitiv for supinum også produceres af andre grupper end gymnasieelever. Det undersøges gennem korpussøgninger

i KorpusDK (<http://ordnet.dk/korpusdk>), et korpus af avistekster fra 2017 og et korpus af skriftsprogligt dansk fra 1800-tallet.

3.1. Del 1: Modalverbers bøjning i danske gymnasiestile

3.1.1. Om de danske gymnasiestile

Datamaterialet består af 73 danske stile fra 3.g-elever indsamlet af Dansk Sprognævn ifm. afgangseksamen i 2016. Eleverne er fordelt på tre gymnasier fra Jylland, Fyn og Sjælland og består af en blanding af HTX (N =27), HHX (N=23) og STX (N=23). Datamaterialet er automatisk opmærket for ordklasse vha. en *Part of Speech*-tagger fra Center for Sprogteknologi (http://cst.dk/online/pos_tagger/). Taggeren opmærker perfektum participium og supinum som samme kategori (V_PARTC_PAST). Opmærkning af stilene viste at der i alt var 2959 forekomster af ikke-modalverber med dette tag (fx *foldet*, *refereret*, *været* osv.). Det er 22 forekomster per 1000 løbende ord i korpusset, så generelt bruger gymnasieeleverne hyppigt perfektum participium og supinum (når det drejer sig om ikke-modalverber).

3.1.2. Resultater for danske gymnasiestile

I stilene søgte vi efter formerne *burde(t)*, *kunne(t)*, *måtte(t)*, *skulle(t)*, *turde(t)* og *ville(t)*. Vi gennemgik manuelt resultatet for at udpege konstruktioner med hjælpeverbet *have*. Vi fandt blot 10 forekomster, og kun en af de 10 forekomster havde bøjningen *-et*:

- (5) Et er jo tanken om at det er noget der kan eller har **kunnet** ske for en selv som person.

Der er altså kun 1 ud af de 73 gymnasielever der bruger et modalverbum med fleksivet *-et*. Derudover fandt vi 9 forekomster, (6)-(13) med infinitiv for supinum (6 med *kunne*, 3 med *skulle*).

- (6) Et liv, hvor hun ikke har haft **kunne** tilfredsstillende andre mennesker i tilstrækkeligt omfang og et liv, hvor hun ikke har følt, at hun har **kunne** opfylde hvad hun gerne ville...

- (7) ... et liv hun har **kunne** mærke inde i sig

- (8) ... hun har **kunne** opdigte hele den historie

- (9) Da flere tidligere kræftpatienter har **kunne** se deres forløb
- (10) ... fordi de ikke har haft overskud eller **kunne** klare det pres de fik påkrævet
- (11) ... en der har **skulle** tage en svær beslutning i sine unge dage
- (12) hvordan hun gennem hele sit liv har **skulle** lære at acceptere hendes store modermærke midt i hovedet
- (13) ... alle de kvinder, der har gået gennem en skilsmisse og har **skulle** prøve at være både mor og far

For at undersøge om brugen af infinitiv for supinum er særligt karakteristisk for modalverber, identificerede vi dernæst alle forekomster af infinitiv for supinum/perfektum participium med ikke-modalverber. For ikke-modalverber var der i alt kun 6 forekomster, alle vist herunder med forskellige hjælpeverber.

- (14) rigtige mænd som har **være** sendt på DR 1
- (15) Evnen til manipulation er **basere** på modtagerens evne til, at gennemskue om man prøver at manipulere dem
- (16) Fie Lauersen er en ung dansk pige der de seneste år er blevet **kende** for at blogge om hendes liv
- (17) Der er 2 grupper som der bliver **præsentere** på hver deres måde over for dette emne
- (18) Det er en pige som har **oprette** en profil
- (19) da denne besked ville have **være** et groft brud på tavshedspligten

For modalverberne er der 9 ud af 10 tilfælde hvor den ikke-normerede infinitivform bruges, men for ikke-modalverber er der kun 6 tilfælde. Det er et meget lille antal, i betragtning af hvor hyppige ikke-modalverber er i perfektum participium/supinum generelt i korpusset. Som nævnt viste

den automatiske opmærkning at der var 2959 forekomster af perfektum participium/supinum for ikke-modalverber i gymnasiestilene. Det viser at eleverne hyppigt bruger ikke-modalverber i perfektum participium og supinum, men for modalverberne er der kun 1 tilfælde hvor supinum-formen bruges. Brug af infinitiv i fritekst kan naturligvis skyldes en slåfejl – det gælder for modalverber såvel som for ikke-modalverber. Men det virker usandsynligt at samtlige 9 tilfælde af modalverber med *-e* for *-et* alene skulle skyldes slåfejl.

3.2. Del 2: Modalverbers bøjning i indsætningsopgave for gymnasieelever

Det er muligt at gymnasieeleverne i fritekst undgår at bruge konstruktionen med *have* og supinum af modalverbum, men udmærket er i stand til at bøje modalverber med *-et* hvis de skal. Det kan også tænkes at eleverne bruger supinumformen for nogle modalverber, men infinitivformen for andre. For at undersøge netop det lavede vi en ny undersøgelse med en indsætningsopgave.

3.2.1. Om indsætningsopgaven

Data fra indsætningsopgaven blev indsamlet af Katrine Falcon Søby i august 2019 på seks gymnasier (STX, HTX og HHX) i og omkring København og Roskilde. Der er intet overlap med de gymnasier der indgik i undersøgelsen i afsnit 3.1. Oprindeligt deltog 240 elever fra 10 forskellige klasser, men 20 deltagere blev ekskluderet da de var ordblinde og eller havde tilegnet sig dansk i en sen alder (> 6 år, Hyltenstam & Abrahamson 2003). I den endelige analyse indgik 220 deltagere (102 kvinder, 118 mænd) i alderen 17-20 år (gennemsnitligt 18,3 år, std. 0,7). De fleste deltagere var fra STX (N = 133), men der var også deltagere fra HHX (N = 46) og HTX (N = 41).

Deltagerne er de samme som i Søby, Ishkhanyan og Kristensen (2023). De løste først en læseopgave hvor de skulle markere sprogfejl i en tekst (jf. Søby, Ishkhanyan og Kristensen 2023). Infinitiv for supinum var ikke blandt disse sprogfejl. Efter læseopgaven gennemførte deltagerne en grammatikquiz med fem forskellige opgaver. Opgaven blev løst med papir og blyant/kuglepen. De første fire opgaver testede deltagerens kendskab til basal dansk grammatik (ordstilling, brug af *en/et*, adjektivs bøjning og brug af præsens/infinitiv). Den femte opgave er vist i Figur 1. Alle deltagere så sætningerne i den samme rækkefølge.

Indsæt den korrekte form af verbet i parentesen:

- 5.1 Hun har _____ ringe til ham mange gange. (at ville)
 5.2 Hun _____ i biografen på onsdag. (at skulle)
 5.3 Han har _____ låne en vens jakke. (at måtte)
 5.4 Hun har _____ tale spansk engang for længe siden. (at kunne)
 5.5 Hun har _____ gøre det længe. (at burde)
 5.6 Hun er mæt og _____ ikke spise mere kage nu. (at kunne)
 5.7 De har _____ gøre rent dagligt. (at skulle)
 5.8 Han har _____ springe i faldskærm i sin ungdom. (at turde)

Figur 1 Indsætningsopgave om modalverbers bøjning

Deltagerne skulle indsætte den korrekte form af modal verbet i parentes. I seks af sætningerne indgår modal verbet i en konstruktion med *har*. De normerede former er *villet*, *måttet*, *kunnet*, *burdet*, *skullet* og *turdet*. På den måde fik vi indblik i bøjningen af alle seks modalverber. I de to fyldsætninger (sætning 5.2 og 5.6) er præsensformen den korrekte form.

3.2.2. Resultater af indsætningsopgaven

Tabel 2 viser besvarelserne for indsætningsopgaven for de 220 gymnasieelever (ekskl. de to fyldsætninger). Som det fremgår af tabellen, bliver infinitivformen hyppigt brugt af gymnasieeleverne i stedet for supinum. For verberne *turde*, *burde*, *skulle* og *måtte* er infinitivformen langt hyppigere end supinum med en andel på 56 % til 76 %. Under en tredjedel af eleverne indsatte supinumformerne *turdet*, *burdet*, *skullet* og *måttet*. For modalverberne *kunne* og *ville* var det dog lidt over halvdelen der brugte supinum, så her var brugen af *har kunnet* (55 %) og *har villet* (52 %) lidt hyppigere end brugen af *har kunne* (43 %) og *har ville* (46 %). Men forskellen ligger kun på 4-7 procentpoint.

	infinitiv (-e)	supinum (-et)	andet	ikke udfyldt
<i>kunne</i>	43 %	55 %	1,5 %	0,5 %
<i>ville</i>	46 %	52 %	1,5 %	0,5 %
<i>måtte</i>	76 %	21 %	3 %	0 %
<i>skulle</i>	72 %	27 %	0,5 %	0,5 %
<i>burde</i>	64 %	21 %	9,5 %	5,5 %
<i>turde</i>	56 %	32 %	8,4 %	3,6 %

Tabel 2 Resultater fra indsætningsopgaven.

3.3. *Del 3: Modalverbers bøjning i danske korpusser*

De to første delundersøgelser viste at infinitiv for supinum er hyppig blandt danske gymnasieelever. I den tredje delundersøgelse undersøger vi hvor udbredt konstruktionen er i tekster skrevet af ældre forfattere. I afsnit 3.3.1 undersøger vi forekomster af infinitiv for supinum i to korpusser med nudansk fra de sidste 30-40 år (KorpusDK og Avisssprog 2017). I afsnit 3.3.2 undersøger vi forekomster af infinitiv for supinum i danske tekster fra 1800-tallet.

I delundersøgelse 2 havde formerne *kunnet* og *villet* den højeste andel af supinum. I den tredje delundersøgelse undersøger vi om der også i tekster skrevet af ældre forfattere er forskelle mellem modalverberne, og om disse forskelle kan skyldes forskelle i modalverbernes frekvens. Modalverber med en høj brugsfrekvens kan tænkes at være mere indlejrede (*entrenched*) i sprogbrugernes mentale leksikon og af den årsag udvise større tendens til bevarelse af det fulde bøjningsparadigme end lavfrekvente modalverber. Endelig undersøger vi om brugen af infinitiv for supinum især forekommer når modalverbet har et verbalkomplement. If. Pedersen (2019) kan dobbelt infinitiv ved modalverber være dannet ved promiskuøs kongruens med verbalkomplementet. Hvis det er tilfældet, bør tendensen til infinitiv for supinum være mere udtalt før et verbalt end før et ikke-verbalt komplement, som det også ses ifm. IPP på tysk.

3.3.1. *Søgning i KorpusDK og Avisssprog 2017*

KorpusDK (ca. 56 mio. ord) består af danske tekster indsamlet omkring 1990 og 2000, bl.a. aviser, blade, skønlitteratur og tekster fra foreninger. For hvert af undersøgelsens seks modalverber opgjorde vi andelen af infinitiv for supinum, og vi sammenholdt disse tal med hvor hyppige verbalformerne er – også uden for konstruktionen med *have*. Vi skelnede også mellem om modalverbet havde et verbalkomplement (fx *har kunnet sige*) eller ej (fx *har kunnet fransk*).

Tabel 3 viser resultaterne af søgningen i KorpusDK. I Kolonne 2 og 3 er de rå frekvenser af modalverberne med hhv. *-e* og *-et*. Frekvenserne her er for alle modalverber der har fleksivet *-e* og *-et* uanset om de indgår i en konstruktion med *have* eller ej. Frekvensen dækker altså også over modalverber med *-e* når de er brugt som præteritum eller i forbindelser som *at kunne* og *vil kunne*. Verberne er rangeret oppefra og ned efter den samlede frekvens (samlet for *-e* og *-et*). *Kunne/kunnet* har således den højeste samlede frekvens (132075 forekomster) og *turde/turdet* har den laveste (2798 forekomster).

	<i>-e</i>	<i>-et</i>	<i>har/havde/have</i> [0-3] <i>-e</i>	<i>har/havde/have</i> [0-3] <i>-et</i>
<i>kunne(t)</i>	126463	5612	187 (4 %)	5053 (96 %)
<i>skulle(t)</i>	75240	378	39 (10 %)	351 (90 %)
<i>ville(t)</i>	71093	986	26 (3 %)	900 (97 %)
<i>måtte(t)</i>	25810	2220	179 (8 %)	1980 (92 %)
<i>burde(t)</i>	8258	6	1 (50 %)	1 (50 %)
<i>turde(t)</i>	2474	324	27 (8 %)	298 (92 %)

Tabel 3 Resultater af søgning i KorpusDK

Tabel 3 viser også hvor hyppigt de seks modalverber forekommer i hhv. infinitivform og supinumform i en konstruktion med *har/havde/have*. Til søgningen efter infinitivformen søgte vi på *har/havde/have* når det forekom for *kunne/skulle/ville/måtte/burde/turde* med 0-3 mellemliggende ord. Søgningen efter supinumformen var identisk, bortset fra at vi søgte på *kunnet/skullet/villet/måttet/burdet/turdet*. Ved at søge på 0-3 mellemliggende ord, kunne vi tage højde for sætningsadverbier og andre mellemliggende ord, og vi fik derfor også søgeresultater som *havde i det mindste kunnet* og *havde jeg heller ikke kunnet*. Efter søgningen gennemgik vi manuelt alle eksempler og frasorterede de tilfælde hvor *kunne/kunnet* ikke var styret af en form af verbet *have*. Fx frasorterede vi de to eksempler herunder.

- (20) Det havde været rart at kunne slutte
- (21) et anstændigt hus med 3-4 stuer, køkken, udhus og have i Skagen kunne købes for 2-300 rigsbankdaler

Kolonne 4 og 5 i Tabel 3 viser de absolutte tal for alle de forekomster hvor modalverbet er styret af en form af verbet *have*. Kolonnerne viser også fordelingen i procent på formen med *-e* og formen med *-et*. Tabellen viser at teksterne i KorpusDK (der fortrinsvis består af redigerede tekster) bruger den normerede supinumform i langt højere grad end de danske gymnasieelever. Men infinitiv for supinum forekommer også. For *burde* er der kun to eksempler på konstruktionen i hele korpusset, og det er derfor for usikkert at udtale sig om mønstre her. For de øvrige fem modalverber er der flere forekomster. Her ser vi samme mønster som hos gymnasieeleverne i delundersøgelse 2: *Kunne* og *ville* har den højeste andel af supinumformer (hhv. 96 % og 97 %). For *skulle*, *måtte* og *turde* er andelen af supinum mellem 90 % og 92 %.

Tilsyneladende er der ingen klar sammenhæng mellem frekvenstallene i kolonne 2 og 3 og fordelingen som den fremgår af kolonne 4 og 5. Forskellen på andelen af supinum for *kunne/ville* vs. *måtte/skulle/turde* kan ikke forklares med at *kunne/ville* er mere frekvente end *måtte/skulle/turde*. Hvis vi ser på samlet frekvens af formerne med *-e* og *-et*, er *kunne* og *skulle* mest frekvente (med *ville* på tredjepladsen). Det er de også hvis vi alene rangerer dem efter frekvens af formen med *-e*. Hvis vi i stedet rangerer dem efter frekvensen af formen med *-et*, er det heller ikke *villet* og *kunnet* der er mest frekvente. Det er *kunnet* og *måttet* (igen med *villet* på tredjepladsen). At *ville* og *kunne* har mere normeret brug af supinum, kan således ikke alene forklares med at formerne *villet* og *kunnet* er mere i brug end de øvrige supinumformerne og derfor holdes i live af sprogbrugerne.

Endelig opmærkede vi manuelt alle forekomster efter om modalverbet tog et verbalt komplement som *acceptere* i (22) eller ikke-verbalt komplement som *det* i (23).

(22) Netanyahu har kun villet acceptere ni procent

(23) som om hun selv havde villet det

I alt var der 8720 verbale mod 322 nonverbale komplementer i de forekomster der indgår i Tabel 3. En optælling viste at 5 % af 8720 forekomster med verbalkomplement havde infinitiv for supinum, mens andelen for de 322 nonverbale komplementer kun var 2 %. Forskellen er kun på 3 procentpoint, men den går i den forventede retning og kunne tyde på at modalverbet vil have tendens til promiskuøs kongruens med et efterfølgende verbalt komplement i stedet for at formen styres af *have*, mens brugen af supinum i højere grad fastholdes når komplementet ikke er verbalt.

Vi formodede at de fonologiske omgivelser kunne påvirke forekomster af infinitiv for supinum. Ved naboord hvor det ene slutter på *-t*, og det næste starter med *t*, vil man ikke i tale med almindelig distinkthedsgrad udtale de to lyde separat. Man kunne derfor ved modalverber være mere tilbøjelig til at udelade finalt *-t* før ord der starter med *t*. Derfor undersøgte vi om der er større tendens til infinitiv for det første ord efter modalverbet starter med *t* (fx *havde kunne tage*), men det var ikke tilfældet. Der var samme andel (5 %) af supinum for infinitiv uanset om det efterfølgende ord starter med *t* eller med et andet bogstav.

Da teksterne fra KorpusDK er indsamlet 20-30 år før gymnasiestilene,

supplerede vi søgningen i KorpusDK med en søgning i et nyere korpus med mere nutidige data. Avisssprog 2017 er et korpus på cirka samme størrelse (ca. 52,5 mio. ord), der udelukkende består af tekster fra landsdækkende og regionale aviser fra 2017. I denne korpussøgning søgte vi udelukkende på andelen af infinitiv for supinum. For at lette den efterfølgende manuelle sortering var vores søgning denne gang lidt snævrere. Vi søgte kun på *har/havde* (ikke *have*) før modalverbum og kun på 0-1 mellemliggende ord. Ved hjælp af manuel sortering inkluderede vi kun de forekomster hvor *har/havde* styrede modalverbet. Resultat er vist i Tabel 4.

Modalverbum	infinitiv (-e)	supinum (-et)
<i>har/havde kunne(t)</i>	133 (5 %)	2397 (95 %)
<i>har/havde skulle(t)</i>	49 (10 %)	454 (90 %)
<i>har/havde ville(t)</i>	4 (1 %)	351 (99 %)
<i>har/havde måtte(t)</i>	69 (7 %)	850 (93 %)
<i>har/havde burde(t)</i>	0	0
<i>har/havde turde(t)</i>	16 (12 %)	115 (88 %)

Tabel 4 Resultater af søgning i Avisssprog 2017

Andelen af infinitiv for supinum er en smule højere i Avisssprog 2017 (6 %) end i KorpusDK (5 %), men derudover udviser de mange af de samme tendenser. Konstruktionen med *har burde(t)* forekommer 0 gange i Avisssprog 2017 (og var også sjælden i KorpusDK). For de øvrige fem verber ses der både forekomster med infinitivformen og med supinum. Igen *har kunne* og *ville* en relativt høj andel af supinum (95 % for *kunnet* og 99 % for *villet*). For *måtte*, *skulle* og *turde* ligger andelen af supinum lidt lavere (mellem 88 % og 93 %).

3.3.2. Søgning i 1800-tals dansk

For at undersøge om infinitiv for supinum også forekommer i ældre tekster, søgte vi til slut i et korpus sammensat af breve og romaner fra 1800-tallet på ca. 2,75 mio. ord. Søgstrengen var den samme som for Avisssprog 2017: *har/havde* før modalverbum i infinitiv- eller supinumform og med 0-1 mellemliggende ord. Igen frasorterede vi manuelt de eksempler der ikke var styret af *har/havde*. I korpuset med 1800-talstekster var der kun en enkelt forekomst af infinitiv for supinum, vist i (24). Den udgjorde 0,3 % af de i alt 384 forekomster.

- (24) og jeg maa takke min Gud jeg standsedes i Farten ellers havde jeg kunne være istand til at gaae til Bunds i Nordsøen (H.C. Andersen 1829)

I teksterne fra 1800-tallet udgør infinitiv for supinum altså en langt mindre andel end i 2017-teksterne.

Som nævnt i Pedersen (2019) kan der ikke blot være variation i hvordan modalverber bøjes i konstruktionen med *have*, men også i om verbalkomplementet bøjes i infinitiv eller supinum. I søgeresultaterne fra 1800-tallet ser vi i alt 7 forekomster af dobbelt supinum som *har villet havt* i (25). I dette korpus er dobbelt supinum altså langt mere hyppig end infinitiv for supinum.

- (25) Her maa være en Gjæk og Bedrager, som har villet havt ham til Bedste. (Ingemann 1826)

I de nyere korpuser er brugen af dobbelt supinum ikke nær så hyppig. I gymnasiestilene var der ingen forekomster, men i Avissprog 2017 er der i alt 27 forekomster af dobbelt supinum, bl.a. *har kunnet håndteret* i (26), og infinitiv for supinum er 10 gange hyppigere med 271 forekomster.

- (26) Det er vores indtryk, at forbundene har kunnet håndteret det, når kvinderne er blevet gravide. (Politiken 2017)

4. Diskussion

De tre undersøgelser dokumenterer at infinitiv for supinum er udbredt i dansk skriftsprog, til trods for at brugen falder udenfor standardnormen. Infinitiv for supinum var sandsynligvis sjælden i 1800-talstekster; i vores korpus fandt vi kun et enkelt eksempel svarende til 0,3 % af alle mulige forekomster. Her var dobbelt supinum en mere udbredt variant. Men i KorpusDK fra omkring 1990-2000 blev der brugt infinitiv i 5 % af de tilfælde hvor supinum er normeret for modalverbet, og i Avissprog 2017 var andelen 6 %. Den allerhyppigste brug af infinitiv for supinum ser vi hos danske gymnasieelever. I fritekst brugte de infinitiv for supinum i 9 ud af 10 forekomster, og i indsætningsopgaven foretrækker flertallet infinitiv for de fleste modalverber – hele 76 % af gymnasieeleverne foretrækker formen *har måtte*. Procentsatserne i korpuserne er betydelige, også når de sammenlignes med andre hyppige grammatikafvigelser. En anden hyppig

og iøjnefaldende grammatikafvigelse i gymnasiestilene er manglende eller overflødig præsens-r (**de køre*, **de vil kører*), men denne grammatikafvigelse forekommer kun for ca. 1 % af de verber i præsens og infinitiv der findes i stilene. En fejlandel på 90 % i gymnasiestilene og på 5-6 % i de øvrige korpuser er altså en betydelig andel og viser at brugen af infinitiv for supinum er meget konsistent.

Undersøgelserne viser også at der er systematiske forskelle mellem modalverberne. Modalverberne *kunne* og *ville* skiller sig ud fra de fire andre ved at have en højere andel af normeret supinumform i både KorpusDK og Avissprog (2017). Det samme ses i indsætningsopgaven: Lidt over halvdelen af eleverne bruger supinumformerne *kunnet* og *villet*, mens *måttet*, *skullet*, *burdet* og *turdet* kun bruges af under en tredjedel af eleverne. *Kunne* og *ville* er begge højfrekvente modalverber, og de kan derfor tænkes at være bedre indlejrede i sprogbrugernes mentale leksikon. Men forskellen ift. de andre modalverber kan ikke alene forklares med frekvensforskelle, for i KorpusDK er formen *måttet* mere end dobbelt så frekvent som *villet*.

4.1. Den sjældne har burdet

Brandt (1999: 175) kalder bøjningsformen *burdet* ”extremely rare and very stilted” og skriver at det er usikkert om den bøjes i supinum på samme måder som andre modalverber. Formerne *har burdet* og *har burde* ses da også kun i to forekomster i KorpusDK. I Avissprog (2017) er der nul forekomster. I indsætningsopgaven er der kun 21 % af gymnasieeleverne der skriver *burdet*, mens 64 % bruger infinitivformen *har burde*. Gymnasieelever synes meget usikre på bøjningen, og her er der både den højeste andel af elever der ikke besvarer opgaven (5,5 %), og den højeste andel af elever der skriver en helt anden ikke-normeret form (9,5 %). Disse øvrige ikke-normerede former er *har bør* (16 elever), *har burd* (2 elever), *har burdt* (1 elev), *har børre* (1 elev) eller *har bort* (1 elev). Vores undersøgelse bekræfter således Brandts (1999) observation af at formen *burdet* er meget sjælden. Her kan der være et link mellem den lave frekvens og den manglende brug af supinum. Idet gymnasieeleverne såvel som andre sprogbrugere sjældent støder på formen *har burdet* (og evt. også på andre former af *burde*) i tekster, kan de være usikre på bøjningen.

4.2. Infinitiv for supinum er særligt for modalverber

Delundersøgelse 1 viste at *infinitiv for supinum* især forekommer ved modalverber. For ikke-modalverber fandt vi blot 6 forekomster i gymnasiestile-

ne, og de udgjorde under 0,2 % af alle forekomster af supinum/perfek-tum participium i gymnasiestilene mod 90 % for modalverberne. Infinitiv for supinum synes altså at være særligt kendetegnende for modalverber og synes heller ikke på dansk at ramme andre typer af de såkaldte *restructuring verbs* (Schmid 2005). I forvejen defineres danske modalverber bl.a. ved at de har sammenfald mellem formerne infinitiv og præteritum, og at de typisk optræder uden foranstillet *at*. På baggrund af vores under-søgelse foreslår vi at tendens til infinitiv for supinum kan være endnu et definerende træk ved danske modalverber. Begyndende (ikke-etablerede) modalverber som *behøve* synes ikke at være ramt. I hvert fald ser vi ingen forekomster af typen *har behøve* i gymnasiestilene, KorpusDK og Avisssprog 2017.

If. Pedersen (2019) opstår infinitiv for supinum ved at modalverbetfølger det verbale komplements bøjning og mister styringen fra hjælpeverbet. Resultaterne fra KorpusDK støtter denne forklaring, idet andelen af normeret supinum er højere for non-verbale komplementer end for verbale komplementer. Tendens til promiskuøs kongruens kendes også fra andre dele af dansk grammatik, især ved adjektivets bøjning i konstruktioner som *Dem er jeg vilde med*, hvor adjektivets kongruerer med præpositionsobjektet *dem* i stedet for subjektet *jeg* (Christensen & Nyvad 2019, Christensen & Nyvad 2021, Poulsen & Engberg-Pedersen 2010).

4.3. Er supinum af modalverber på vej ud?

I undersøgelsen ser vi en øgning i brugen af infinitiv for supinum fra 5 % i det lidt ældre KorpusDK til 6 % i det senere indsamlede Avisssprog (2017). Denne svage øgning kunne indikere at der er en sprogforandring i gang hvor infinitiv for supinum bliver mere fremtrædende i dansk. Men øgningen kan også skyldes andre forhold, fx en forskellig sammensætning af de to korpusser. Gymnasieeleverne, som repræsenterer det yngste sprogrtrin i undersøgelsen, har en langt højere andel af supinum end de to korpusser både i fritekst og i indsætningsopgaven. I modsætning til KorpusDK og Avisssprog (2017) i delundersøgelse 3 er gymnasiedataene fra delundersøgelse 1 og delundersøgelse 2 ikke korrekturlæst, og de er forfattet af mere uerfarne sprogbrugere. Disse forhold kan bidrage til at andelen af supinum er højere i gymnasieelevernes data. Men der er andre data der tyder på at der er sprogforandring undervejs. I et nyt *apparent time*-studie med 103 deltagere (Christensen 2022) undersøgte BA-studerende Louise Volsgaard Christensen acceptabiliteten af

skrevne sætninger med infinitiv for supinum vs. supinum. Generelt blev sætninger med supinum vurderet som mere acceptable. Men undersøgelsen viste også at forskellen på de to sætningstyper var mindre for yngre sprogbrugere (18-30 år) end for ældre sprogbrugere (> 48 år). Denne acceptabilitetsundersøgelse indikerer en sprogforandring hvor infinitiv for supinum vinder frem. Alligevel er det ikke givet at de yngre sprogbrugere i undersøgelsen vil have samme syn på konstruktionen når de selv bliver ældre. Måske vil de med tiden udvikle en større forskel i acceptabilitet, ligesom gymnasieeleverne i vores delundersøgelse 2 og 3 også kan tænkes at ændre deres skriftlige produktionsmønstre senere i livet, så andelen af infinitiv for supinum reduceres.

5. Konklusion

Infinitiv for supinum af modalverber er en hyppig grammatikafvigelse i skriftligt dansk. Den var sjælden i 1800-talsdansk, men forekommer hyppigt i nudansk. Konstruktionen er særligt karakteristisk for modalverber, og der er kun få forekomster for ikke-modalverber. Tendensen til infinitiv for supinum er lidt mere udtalt når modalverbets komplement er verbalt.

Supinumformerne *kunnet* og *villet* skiller sig ud fra de øvrige modalverber ved gennemgående at være mere resistente over for infinitiv for supinum. Lidt under halvdelen af de adspurgte gymnasieelever foretrak infinitivformen i *har ville(t)* og *har kunne(t)*, mens mere end halvdelen foretrak infinitivformerne i *har skulle(t)/måtte(t)/burde(t)/turde(t)*.

Om forfatterne

Line Burholt Kristensen, ph.d., lektor i lingvistik, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

Jørgen Schack, seniorforsker, Dansk Sprognævn.

Katrine Falcon Søby, ph.d.-studerende i lingvistik, Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab, Københavns Universitet.

Litteratur

Brandt, S. (1999): *Modal Verbs in Danish*. Travaux Du Cercle Linguistique de Copenhague 30. København: C. A. Reitzel.

- Christensen, K. R., & A. M. Nyvad (2019): De her sætninger er jeg vilde med! Sproglig variation i prædikative adjektivers kongruensmønstre. I: *17. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Y. Goldshtein, I. S. Hansen, & T. T. Hougaard (red.). Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet, 165-183.
- Christensen, K. R., & A. M. Nyvad (2021): Vi er (stadig) vild med den her sætning! I: *18. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog*. Y. Goldshtein, I. S. Hansen, & T. T. Hougaard (red.). Institut for Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet, 115-132.
- Christensen, L.V. (2022): *At have kunne, skulle, turde, burde, måtte, gide og ville. En acceptabilitetsundersøgelse af modalverber i infinitiv- eller supinumform i konstruktionen har/havde/have efterfulgt af verbum*. Ikke publiceret BA-projekt fra Lingvistik, Københavns Universitet.
- Hansen, E. & L. Heltoft (2011): *Grammatik over Det Danske Sprog*. Syddansk Universitetsforlag.
- Hyltenstam, K., and Abrahamsson, N. (2003) Maturational Constraints in SLA. I: *The Handbook of Second Language Acquisition*. C.J. Doughty & M. H. Long (red.). Oxford: Blackwell Publishing, 538-588.
- Mortelmans, T., K. Boye & J. Van Der Auwera (2009): Modals in the Germanic Languages. I: *Modals in the Languages of Europe: A Reference Work*. B. Hansen & F. de Haan (red.). New York: De Gruyter Mouton, 11-69.
- Pedersen, K. M. (2019): 12.6 Syntaks. I: *Dansk Sproghistorie. Bind 3: Bøjning og bygning*. Ebba Hjorth (red.) Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 303-336
- Engberg-Pedersen, E. & M. Poulsen (2010): Alternative agreement controllers in Danish: Usage or structure. I: *Language Usage and Language Structure. Trends in linguistics: Studies and monographs*. Kasper Boye & Elisabeth Engberg-Pedersen (red.). Berlin/New York: De Gruyter Mouton. 205-235.
- Schmid, T. (2005): *Infinitival syntax: Infinitivus pro participio as a repair strategy*. John Benjamins Publishing Company.
- Søby, K. F., B. Ishkhanyan & L. B. Kristensen (2023) Not all grammar errors are equally noticed. Error detection of naturally occurring errors and implications for eye tracking models of everyday texts. *Frontiers in Psychology – Language Sciences 14:1124227*. 10.3389/fpsyg.2023.1124227.
- Vikner, S. (2001): *Verb Movement Variation in Germanic and Optimality Theory*. Habilitationsschrift. Universität Tübingen.